

СУЧАСНИЙ СТАН КООПЕРАЦІЇ У СВИНАРСТВІ

О. І. Лугова, асистент
Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто сучасний стан кооперації у свинарстві. Розкрито позитивний вплив кооперації на розвиток галузі. Обґрунтовано необхідність створення і функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Постановка проблеми. Україна традиційно належить до території з розвиненим свинарством. Найбільшу чисельність свиней (21,4 млн гол.) на території нашої держави зареєстровано в 1971 р., а максимальне виробництво свинини (2066,9 тис. т в забійній масі) – у 1989 р. Таких показників досягнуто, переважно, за рахунок спеціалізації галузі та створення відповідної матеріально-технічної бази. У спеціалізованих свинарських господарствах і промислових комплексах продуктивність тварин була в 2-2,5 рази вищою, а затрати праці у 8-10 разів меншими, порівняно з іншими категоріями господарств [1].

Галузь є ключовою та системоутворюючою в сільському господарстві України. Однак, попри її надзвичайну важливість для вітчизняної економіки, фактичний стан її впродовж останніх років не відповідає потенційним можливостям. Зокрема, серед причин, які негативно вплинули на стан свинарства в Україні поряд із нестабільним рівнем закупівельних цін на продукцію свинарства, морально застарілими технологіями та технічними засобами виробництва, недосконалим механізмом державного регулювання імпорту, відсутності сучасної системи селекції та низького рівня використання комбікормів та преміксів, також слід відмітити відсутність ефективних схем кооперації та механізму підтримки виробництва у господарствах населення.

Ринкові перетворення привели до руйнування виробничих зв'язків в АПК, а відмова від управління економікою особливо великої шкоди завдали тим галузям тваринництва, де виробництво здійснювалося в умовах кооперації та інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку теорії кооперації, узагальнення світового досвіду кооперативного руху, кооперативного маркетингу посідають чільне місце у працях Анциферової О., Горбоноса Ф. В., Бабаєва В. Ю. та ін.

Мета і методика дослідження. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування удосконалення системи кооперації у свинарстві та механізму регулювання її розвитку.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні використання переваг модернізації для багатьох суб'єктів господарської діяльності в АПК не є можливим в силу слабкої диверсифікації і невисокого технічного рівня виробництва, відсутності доступу до фінансових, матеріально-технічних та інформаційних ресурсів, малих обсягів виробництва і, відповідно, недостатнього розміру прибутку. В силу економічних причин малі форми господарювання не можуть собі дозволити використання досягнень сучасної генетики, правильний підбір кормів і утримання свиней. Цю проблему можна вирішити при участі сільськогосподарських товаровиробників в різного роду кооперативному і інтегрованому виробництві, яке дозволяє, з однієї сторони, використовувати переваги крупного виробництва для ефективного впровадження новачій і модернізації виробництва, а з іншої – зберігає персоніфікацію приватної власності.

Кооперація та інтеграція позитивно впливають на формування стійкості галузі свинарства, що визначається дотриманням чотирьох взаємопов'язаних умов: 1) отримання гарантованого обсягу продукції при оптимальних розмірах виробництва і ефективного використання ресурсів; 2) підвищення ефективності господарювання, включаючи раціональну

спеціалізацію та розподіл праці на основі кооперації та інтеграції; 3) забезпечення конкурентоспроможності і гарантії збуту виробленої продукції як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках; 4) покращення соціальної ситуації за рахунок розвитку сільських територій, на яких зосереджено кооперативне та інтеграційне виробництво [2].

Вважаємо необхідним створення крупних вертикально інтегрованих систем із закінченим циклом виробництва, переробки і торгівлі, кооперуючи з малим і середнім бізнесом, які матимуть високу ступінь стійкості і стабільності в будь-яких кризових ситуаціях. До того ж розвиток сільськогосподарських виробничих і обслуговуючих кооперативів є об'єктивною необхідністю і ефективним засобом реалізації підприємницької ініціативи громадян, організацій і підприємств, забезпечення зайнятості широких верств населення, його соціального захисту. Кооперативна форма організації виробництва сприяє забезпеченню достатнього і стабільного рівня його ефективності [3].

Складність реформування сільськогосподарського виробництва в Україні на ринкових засадах, неспроможність нових організаційних утворень власними силами забезпечити виробництво продукції, обмеженість фінансових і матеріальних засобів вимагають докорінної перебудови відносин у сфері обслуговування аграрного комплексу країни, пошуку ефективних шляхів розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації.

Обслуговуюча кооперація є системою взаємин сільськогосподарських товаровиробників та їх співробітництво на основі принципів кооперування з метою задоволення суспільства у необхідних ресурсах і послугах. Формою реалізації таких взаємин є сільськогосподарський обслуговуючий кооператив (СОК) як організаційно-правовий суб'єкт господарювання, головне завдання якого полягає у самозабезпеченні надання товаровиробникам ресурсів та засобів, створенні умов високопродуктивної праці. Така роль СОК за умов ринкової економіки зумовлена концентрацією виробництва продукції та організаційно-функціональними відмінностями від інших видів підприємств. Як форма ефективного господарювання, сільськогосподарська обслуговуюча кооперація є ефективним засобом самопідтримки та самозахисту дрібних та середніх товаровиробників.

Аграрна реформа, що проводиться в Україні з 1990 р., створила підґрунтя ефективного розвитку СОК, але не активізувала ініціативу потенційних учасників кооперативного руху. Найбільш несприятливими факторами розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації є: обмежений доступ до інформації щодо СОК, відсутність ініціаторів та організаторів СОК, слабкість матеріально-технічної бази, дефіцит

фахівців кооперативного профілю, недосконала законодавча база, неузгодженість в оподаткуванні та реєстрації СОК; некомпетентність працівників владних установ щодо забезпечення розвитку СОК, низький рівень довіри до кооперативних організацій, штучні перепони та негативне ставлення з боку посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування [4].

Головними причинами, що стримують розвиток сільськогосподарської кооперації в АПК України є не відпрацьованість в науковому плані концептуального підходу до розвитку кооперації в Україні, а також незрілість і нестабільність політичної і економічної ситуації в країні, недосконалість правової бази, неврегульованість фінансово-кредитного обслуговування та системи оподаткування.

Світовий досвід та умови, що склалися в аграрному секторі економіки України в результаті трансформації колективних сільськогосподарських підприємств, свідчать про необхідність створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів для надання механізованих послуг фермерам і особистим селянським господарствам [3]. Зокрема, Данія виробляє продовольства для 25 млн чол. – у п'ятеро більше, ніж потрібно для власного населення. У середньому країна виробляє 25-27 млн свиней у рік, при чому більше 80 % цієї продукції експортується до майже 180 країн світу, а це 7 % загального експорту країни. Зараз Данія шоста у світі за виробництвом свинини, а з 1996 р. – перша за її експортом на душу населення. У сільському господарстві Данії дуже розвинена кооперативна система. На відміну від України, де виробники роз'єднані і переробні підприємства диктують їм свої умови, у Данії фермери об'єдналися в багатопрофільні кооперативи. Нині більше 90 % свиней забивається, переробляється і реалізується цими співтовариствами.

Фермери Данії зуміли налагодити майже стовідсотково кооперативну систему роботи: вони одночасно є власниками як виробничих, так і переробних потужностей галузі. Фермер – член кооперативної бойні, зобов'язаний лише їм постачати свою продукцію. У свою чергу, кооперативи зобов'язані всю цю продукцію приймати. Таким чином, у підприємств відпадає необхідність шукати сировину, а у фермерів – турбуватися про збут продукції. Єдине завдання переробника – забезпечити виробникові якнайкращу ціну. Наукові інститути і дослідні центри підтримують тісний зв'язок із фермерами, тому останні оперативно одержують інформацію про всі інновації та запроваджують їх. Селекційні центри та станції штучного запліднення здебільшого теж кооперативні, тому саме виробники спільно з переробними підприємствами розробляють для селекціонерів цілі [5].

Зважаючи на обмеженість ресурсів кожного сільськогосподарського товаровиробника, особливо власників особистих селянських господарств, кооперація передбачає інтенсифікацію виробництва і широке застосування прогресивних технологій. У великих сільськогосподарських підприємствах можливий розвиток як аграрного, так і переробного секторів (поєднання сільського господарства з переробкою), часто з організацією фірмової торгівлі кінцевою продовольчою продукцією.

Як один із заходів державної підтримки та регулювання розвитку свинарства Програмою передбачено сприяння створенню розгалуженої мережі заготівельно-збутових пунктів, сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів із заготівлі, переробки та збуту продукції свинарства, штучного осіменіння тварин та забезпечення кормами [1]. Для цього необхідно забезпечити розробку та фінансування окремої цільової програми «Кооперація», що сприятиме створенню і функціонуванню сільськогосподарських безприбуткових обслуговуючих кооперативів із заготівлі та збуту продукції свинарства, штучного осіменіння тварин, виробництва комбікормів.

Висновки. Стабілізація та розвиток свинарства пов'язані, передусім, з освоєнням нових прогресивних технологій утримання тварин і відновленням втрачених коопераційних та інтеграційних зв'язків на основі зміцнення економічних інтересів господарюючих суб'єктів. Таким чином, успішний розвиток коопераційних та інтеграційних процесів на інноваційній основі в свинарстві сприятиме зростанню продуктивності праці, отриманню гарантованого обсягу виробленої продукції, підвищенню ефективності господарювання, інноваційному розвитку та модернізації виробництва, підвищенню конкурентоспроможності кооперативних та інтеграційних формувань, стабілізації соціальної сфери і, тим самим, формуванню стійкості галузі в цілому.

Список використаних джерел

1. Програма розвитку свинарства на період до 2015 року, затверджена наказом Міністерства аграрної політики України, Національної академії аграрних наук України від 17.09.2010 № 569/72 [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1021.6703.0>
2. Анциферова О. Инновационное развитие кооперационных и интеграционных процессов при формировании механизма устойчивости аграрного сектора экономики / О. Анциферова // Международный сельскохозяйственный журнал. – 2011. – № 1. – С. 13-15.

3. Горбонос Ф. В. Кооперація в АПК: методологічні і методичні основи: дис. д. е. н.: 08.07.02 / Ф. В. Горбонос. – Львів, 2004. – 363 с.
4. Бабаєв В. Ю. Державне регулювання розвитку обслуговуючої кооперації в аграрній сфері: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управління: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / В. Ю. Бабаєв. – Харків, 2007. – 19 с.
5. Данія – країна свинарів // Прибуткове свинарство. – 2010. – № 1. – С. 50–52.